

OSCE za Federalnu novinsku agenciju FENA: Sve veće prijetnje slobodi medija u BiH, nužna reforma zakona i dekriminalizacija klevete

FENA

31. decembar 2023. godine

[OSCE: Sve veće prijetnje slobodi medija u BiH, nužna reforma zakona i dekriminalizacija klevete](#)

1. Kakva je opća ocjena Misije OSCE-a u BiH pogledu stanja medija i medijskih sloboda u BiH u 2023. godini, koji su to trenutno najveći izazovi u BiH na ovom planu?

Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini (Misija) je veoma zabrinuta zbog sve većih prijetnji slobodi medija u Bosni i Hercegovini (BiH), konstatujući da je došlo do pogoršanja ovog trenda u proteklim godinama.

Novinari u BiH se redovno suočavaju sa nasiljem i zastrašivanjem, te su često izloženi napadima, prijetnjama i tužbama, koje nepovoljno utiču na njihovu sposobnost da izvještavaju objektivno i dosljedno i koje ograničavaju pravo na slobodu medija i slobodu izražavanja.

Od trenutka kada je Misija započela sa sistematskim praćenjem sigurnosti novinara u BiH 2019. godine, zabilježili smo, u prosjeku, 30-40 incidenata ili napada na novinare godišnje. Tokom 2023. godine, Misija je zabilježila više od 50 incidenata koji su uključivali verbalne prijetnje i prijetnje putem interneta, uznemiravanje i zastrašivanje, kao i slučajeve fizičkog nasilja, oduzimanja i/ili oštećenja opreme ili imovine koja pripada novinarima, targetiranje i uvrede od strane javnih zvaničnika i političara, te tužbe za klevetu koje mogu poslužiti kao oblik strateških tužbi protiv učešća javnosti. Pored toga, Misija izražava sve veću zabrinutost u vezi sa cyber napadima na internetske stranice i profile nezavisnih medijskih kuća na društvenim mrežama.

2. Možete li navesti neke od najdrastičnijih primjera kršenja medijskih sloboda u BiH u tekućoj godini?

Kao što smo konstatovali u prethodnom odgovoru, trenutno okruženje u BiH je neprijateljsko prema slobodi medija. Kada javni zvaničnici i lideri javno prijete ili vrijeđaju novinare i medije općenito, time se šalje poruka da je takvo ponašanje ne samo prihvatljivo, nego zapravo podržano. Kako

one medijske kuće koje su povezane sa određenim političkim grupacijama pojačavaju osjećaj straha i nepovjerenja i stvaraju podjele, tako se prostor u kome nezavisni novinari mogu da djeluju nastavlja da se smanjuje, predstavljajući prepreku koja im onemogućava da odigraju ulogu od vitalnog značaja u slobodnom društvu. Što je još gore, slabost institucionalnog odgovora na kršenja slobode medija i urušavanje vladavine prava znači da novinari imaju malobrojne mogućnosti za svrsishodan pravni lijek ili zaštitu.

Ponovno propisivanje klevete kao krivičnog djela u Republici Srpskoj (RS) pruža jasan i oštar primjer kretanja unatrag kada je u pitanju sloboda medija i sloboda izražavanja općenito. To predstavlja namjeran korak unatrag, naročito u kontekstu već postojećeg lošeg stanja slobode medija u RS-u, pri čemu samo šačica slobodnih i nezavisnih medijskih kuća djeluje u nepovoljnom okruženju. Misija je više puta isticala stav da je ponovno propisivanje klevete kao krivičnog djela u suprotnosti sa međunarodnim obavezama BiH i da će imati nepovoljan učinak. OSCE-ov Ured za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) je, uz podršku Ureda predstavnice OSCE-a za slobodu medija, dostavio službene [komentare](#) na amandmane na Krivični zakonik RS-a kojim se ponovno propisuje kleveta kao krivično djelo i pozvao vlasti RS-a da odustanu od tog represivnog napora. Nažalost, vlasti RS-a su zanemarile te stavove, kao i stavove civilnog društva, medijskih organizacija i drugih članova međunarodne zajednice. Misija će izbliza pratiti i ocijeniti učinak tih amandmana i drugih restriktivnih mjera i u RS-u i širom države.

Iako je fokus opravdano bio u velikoj mjeri na ponovnom propisivanju klevete kao krivičnog djela u RS-u, ne možemo izgubiti iz vida druge rastuće prijetnje i pritisak na medije širom BiH. Uistinu, i u Federaciji BiH i u Brčko distriktu, novinari se suočavaju sa prijetnjama fizičkim nasiljem i uništavanjem njihove imovine, kao i sa trajnim pritiscima od strane političara i institucija.

3. Koji su to zakonski propisi koje je potrebno prioritarno donijeti ili izvršiti njihove izmjene u pravcu popravljavanja stanja, a uzimajući u obzir da je jačanje medijskih sloboda u BiH među 14 reformskih prioriteta?

Iako Ustav propisuje određene oblike zaštite slobode izražavanja i slobode medija, godinama se čeka sa usvajanjem još nekoliko dodatnih propisa, koji bi doveli do usklađivanja zakonskog okvira BiH sa evropskim standardima i uređivanja medijskog prostora u skladu sa aktuelnim digitalnim rješenjima. To uključuje propise kojima bi se regulirale

elektronske komunikacije i mediji općenito, rad javnih emitera, transparentnost vlasništva nad medijima i oglašavanje.

Propisi o slobodi pristupa informacijama i govoru mržnje i dalje su fragmentirani i neusklađeni sa međunarodnim i evropskim standardima. Čini se da se propisi o zaštiti podataka i pristupu informacijama tumače na način da se prednost daje zaštiti individualnog na uštrb javnog interesa. Misija je također uočila zabrinjavajući trend pretjeranog reguliranja govora na internetu, uključujući tu i društvene medije, što može dovesti do nesrazmjernog ograničavanja slobode medija u nekim dijelovima zemlje.

Svi propisi o medijima moraju uvažavati principe transparentnosti, inkluzivnosti i slobode medija.

Ako posmatramo reformu propisa kroz prizmu vrijednosti EU, Misija OSCE-a u BiH i predstavnik OSCE-a za slobodu medija, u bliskoj koordinaciji s nadležnim organima, pomno prate zakonodavne postupke koji se odnose na slobodu medija i slobodu izražavanja u BiH. Evropski zakon o slobodi medija, čije je usvajanje u toku u EU, obuhvatit će odredbe o novim mjerama zaštite, u cilju suzbijanja političkog utjecaja na uređivačku politiku, kao i suzbijanja sukoba interesa i praćenja komunikacija novinara. Ovim zakonom dodatno se naglašava važnost nezavisnog i stabilnog finansiranja javnih emitera, transparentnosti vlasništva nad medijima, raspoređivanja sredstava iz javnih izvora za potrebe kampanja informiranja građana i medijske koncentracije.

Pomenuti zakon utvrđuje korisne standarde i mjerila vezana za nezavisnost i transparentnost medija. Uz sve to, neophodno je raditi na jačanju finansijske održivosti javnih emitera, kao i na jačanju njihove nezavisnosti i kvaliteta rada.

Konačno, nakon svake reforme propisa mora uslijediti efikasan angažman i odgovor nadležnih institucija. Sami zakoni nisu dovoljni bez stvarnog djelovanja u cilju njihove primjene. To između ostalog obuhvata i efikasan odgovor pravosuđa na napade na medije.

4. U kojoj mjeri i da li, po vašoj ocjeni, uopće postoji institucionalno procesuiranje prijetnji ili napada na novinare u BiH?

Naša Misija sa zabrinutošću je konstatovala kontinuiranu praksu neadekvatnog odgovora nadležnih institucija na prijetnje novinarima i napade na novinare. Čak i one prijave koje dovedu do krivičnog postupka, veoma rijetko kulminiraju osuđujućom presudom. Slična su i zapažanja

udruženja novinara, koja ukazuju na ograničen napredak u pogledu institucionalne zaštite novinara.

U cilju potpunog razumijevanja prirode i razmjera ovih problema, nadležne institucije trebale bi uspostaviti dosljedne, sistemske mehanizme praćenja, poput onih iz Odluke Ministarskog vijeća OSCE-a, kojom se države članice pozivaju na uspostavu nacionalnih sistema za prikupljanje podataka, analizu i izvještavanje o napadima na novinare i nasilju nad novinarima. Jasne i pouzdane informacije prvi su neophodni korak prema ukidanju nekažnjivosti za krivična djela počinjena nad novinarima.

Pored toga, policija mora voditi brze, efektivne i nepristrane istrage činova nasilja nad novinarima i novinarkama i prijetnji koje im se upućuju. Kako bi podržala BiH u ispunjenju ovih obaveza, naša Misija saraduje u okviru partnerskog odnosa sa Delegacijom EU u BiH, Visokim sudskim i tužilačkim vijećem BiH (VSTV BiH), relevantnim ministarstvima unutrašnjih poslova i novinarskim udruženjima kako bi omogućila novinarima i novinarkama koji se suočavaju sa sigurnosnim rizicima bolji pristup institucijama koje nude pravne lijekove i pomoć. Ovo podrazumijeva određivanje kontakt osoba u tužilaštvima i policijskim agencijama širom BiH koje služe kao mreža za podršku novinarima i novinarkama i osiguravaju pravilan angažman institucija kada je njihova sigurnost dovedena u pitanje. Ovo će takođe omogućiti i dosljednije prikupljanje podataka i redovnu koordinaciju rada institucija.

Misija nastavlja pružati podršku ovoj mreži kroz aktivnosti na poboljšanju njihovog rada i izgradnje njihovih kapaciteta. Predstavnica OSCE-a za slobodu medija osiguraće širu regionalnu perspektivu i koordinaciju rada na jačanju medijskih sloboda.

5. Na koji način misija OSCE može doprinijeti i doprinosi jačanju medijskih sloboda u BiH i kakva je saradnji s novinarskim udruženjima i drugim relevantnim akterima novinarske profesije?

U skladu sa svojim mandatom, Misija prati i izvještava o situaciji na polju ljudskih prava u BiH, u što spada sveobuhvatno praćenje situacije po pitanju medijskih sloboda, posebno u vezi sa sigurnošću novinara i novinarki, te osnovnih sloboda u širem smislu. Po ovom pitanju Misija tijesno saraduje s lokalnim udruženjima novinara i novinarki, Vijećem za štampu i online medije BiH i Regulatornom agencijom za komunikacije BiH. Misija redovno dostavlja svoje nalaze relevantnim akterima te Predstavnici OSCE-a za slobodu medija.

Misija, pored toga, podržava krucijalan rad organizacija civilnog društva BiH i građana kako bi se osiguralo da domaće institucije i zakon poštuju i odražavaju obaveze koje država ima na polju ljudskih prava.

Misija, takođe, u partnerskom odnosu sa Visokim sudskim i tužilačkim vijećem BiH (VSTV BiH) i pravosuđem, podržava provedbu Komunikacijske strategije VSTV-a BiH koja ima za cilj jačanje transparentnosti, komunikacije i javne odgovornosti u radu pravosuđa. Po ovom pitanju, tokom 2023. godine, održan je niz radionica koje su okupile predstavnike medija i pravosuđa i na kojima je promovisana ova strategija, te podržana diskusija predstavnika ovih profesija. Ovakve aktivnosti nastaviće se i u 2024. godini.

Kao što je gore navedeno, Misija poziva na reviziju i, gdje je potrebno, reformu restriktivnih medijskih zakona, te na dekriminalizaciju klevete. Kako bi se relevantni zakoni i strategije efektivno proveli u praksi, Misija zagovara i kontinuirano pruža mogućnosti za stručno usavršavanje i obuke novinara i novinarki, policijskih agencija i pravosuđa i to u saradnji s entitetskim centrima za edukaciju sudija i tužilaca i relevantnim policijskim akademijama.

U cilju bolje budućnosti, Misija radi sa studentima pravnih fakulteta širom BiH kako bi promovisala medijsko pravo. Tokom 2023. godine, pružili smo podršku Trećoj godišnjoj školi medijskog prava, organizovanoj i akreditovanoj kao program Pravnog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, za studente prava svih javnih fakulteta u BiH.

Zajedno s Predstavnicom OSCE-a za slobodu medija, Misija nastavlja pružati podršku našim partnerima na ovom polju u nastojanjima da se nezavisnim i istraživačkim medijskim kućama omogući da izvještavaju i da se bave pitanjima od javnog interesa, kao što su korupcija, tranzicijska pravda i ljudska prava. S tim ciljem, Misija nastavlja ozbiljno raditi na očuvanju osnovnog ljudskog prava na slobodu izražavanja i kritične uloge novinara i novinarki u demokratskom društvu.